

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน

ทัศนศิลป์ ๔

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง

นายปัญญา ทรงเสรี
นายภาณุณ กุลผจญ
นายอังสุวิธ ดิษยมาลย์

ป.ท.ส. (ศิลปกรรม), ศ.บ. (ศิลปกรรมศึกษา)
ศ.บ. (ศิลปศึกษา), ศศ.บ. (บริหารการศึกษา)
กศ.บ. (ศิลปศึกษา)

ผู้ตรวจ

ผศ. ดร.จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า

ผศ. ดร.ณัฐธิดา ภูจีบ
ดร.ประติมา ธีนบุญรัตน์ตระกูล

ศษ.บ. (จิตรกรรมสากล), กศ.ม. (ศิลปศึกษา),
ศศ.ด. (ศิลปวัฒนธรรมวิจัย)
ค.บ. (ศิลปศึกษา), ค.ม. (บริหารการศึกษา), ค.ด. (ศิลปศึกษา)
ค.บ. (ศิลปศึกษา), ค.ม. (ศิลปศึกษา), ค.ด. (ศิลปศึกษา)

บรรณาธิการ

ดร.ณชนก หล่อสมบูรณ์
นางสาวสุรวิรัตน์ รัตนพงศ์ระ

กศ.บ. (ทัศนศิลป์ศึกษา), ค.ม. (ศิลปศึกษา), ค.ด. (ศิลปศึกษา)
กศ.บ. (ศิลปกรรมศาสตร์ศึกษา : ทัศนศิลป์), กศ.ม. (ศิลปศึกษา)

จัดพิมพ์โดย บริษัท สำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด

ฝ่ายการตลาด, ฝ่ายผลิตและจัดส่ง, ฝ่ายการเงินและบัญชี :
๖๔/๑๐๔ หมู่ ๑ ซ.พระเมรุมาศ ถนนบ้านใหม่ อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี ๑๑๑๒๐
โทร. ๐ ๒๕๖๔ ๕๕๕๕, ๐ ๒๕๖๔ ๕๕๕๕, ๐ ๒๕๖๔ ๕๕๕๕-๒ โทรสาร ๐ ๒๕๖๔ ๕๕๕๕, ๐ ๒๕๖๔ ๕๕๕๕

ฝ่ายวิชาการ :
๘๘/๑๒๒ อ.เทศบาลนครระยอง แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐
โทร. ๐ ๒๕๕๕ ๕๕๕๕-๒๐, ๐ ๒๕๕๕ ๕๕๕๕-๕ โทรสาร ๐ ๒๕๕๕ ๕๕๕๕

ปีที่พิมพ์ ๒๕๖๘

พิมพ์ครั้งที่ ๑

จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม

ISBN 978-616-07-2655-4

ราคา ๘๒ บาท

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

ลิขสิทธิ์เป็นของบริษัท สำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด

คำนำ

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน **ทัศนศิลป์ ๔** เล่มนี้ ได้เรียบเรียงขึ้นสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ โดยยึดมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระที่ ๑ ทัศนศิลป์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

หนังสือเล่มนี้เรียบเรียงขึ้นให้มีความทันสมัยสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย และสังคมโลก ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติหรือลงมือทำ (Active Learning) มีการสร้างเสริมสมรรถนะที่สำคัญของผู้เรียนโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-Based Learning) เป็นการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริง นำความรู้และทักษะที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการค้นคว้าสำรวจ สร้างสรรค์ ทำงานเป็นทีม แก้ปัญหา สื่อสารอย่างมีวิจารณญาณ และพัฒนาสู่การประกอบอาชีพได้ ซึ่งเป็นสมรรถนะที่สำคัญในศตวรรษที่ ๒๑ ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ได้จัดเนื้อหาให้มีความสอดคล้องต่อเนื่องกันเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดี ตลอดจนเห็นคุณค่าของศิลปะ เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้แบ่งออกเป็น ๔ หน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วย

๑ ทัศนธาตุและการออกแบบ

๒ ออกแบบเบื้องต้นคิดค้นรูปแบบใหม่

๓ ตามรอยศิลปินสร้างศิลป์แล้ววิจารณ์

๔ งานทัศนศิลป์รูปแบบตะวันออกและตะวันตก

ผู้เรียบเรียงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเรียนเล่มนี้จะมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาระบบองค์รวมทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นประโยชน์ทั้งต่อผู้เรียนและผู้สอนเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพและบรรลุผลตามมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

ฝ่ายวิชาการ บริษัท สำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด

คำอธิบายรายวิชา

รายวิชา ทัศนศิลป์ ๔
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
เวลา ๔๐ ชั่วโมง/ปี

ศึกษาเกี่ยวกับทัศนธาตุ การออกแบบเบื้องต้น การสร้างสรรค์งานศิลปะของศิลปิน ความสัมพันธ์ระหว่างงานทัศนศิลป์กับวัฒนธรรม และยุคสมัยของงานทัศนศิลป์ไทย โดยใช้ทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ในการใช้ทัศนธาตุสร้างสรรค์ความงาม

นำวัสดุ อุปกรณ์มาใช้ในการสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ การใช้ทัศนธาตุสร้างสรรค์งานออกแบบเบื้องต้น การวิเคราะห์วิจารณ์เทคนิควิธีการสร้างงานทัศนศิลป์ของศิลปินเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานด้วยตนเอง

เพื่อให้เกิดคุณลักษณะที่ชื่นชมในคุณค่าของความงาม มีสุนทรียภาพและเกิดการอนุรักษ์ สืบสานวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าของไทยและนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

ตารางวิเคราะห์หน่วยการเรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด

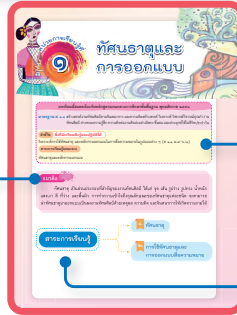
ตัวชี้วัด หน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด													
	ศ ๑.๑										มฐ. ศ ๑.๒			
	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๑๐	๑๑	๑	๒	๓
๑ ทัศนธาตุและการออกแบบ	✱													
๒ ออกแบบเบื้องต้นคิดค้นรูปแบบใหม่		✱				✱								
๓ ตามรอยศิลปินสร้างศิลป์แล้ววิจารณ์			✱				✱	✱						
๔ งานทัศนศิลป์รูปแบบตะวันออกและตะวันตก												✱		

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ทัศนศิลป์ ๔ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ เล่มนี้ ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดช่วงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖ ไว้บางตัวเท่านั้น

แนะนำหนังสือเรียน

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานเล่มนี้ มีเนื้อหาที่สอดคล้องตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระที่ ๑ ทศศิลป์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ อีกทั้งยังได้เพิ่มเติมความรู้ที่เหมาะสมกับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา เพื่อเสริมสร้างให้นักเรียนมีความรู้ ทักษะ และเกิดเจตคติที่ดีต่อศิลปะอย่างเหมาะสมในการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยมีองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

● มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้แกนกลาง

เป็นสิ่งที่กำหนดให้นักเรียนและสามารถปฏิบัติได้ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

● สาระการเรียนรู้

เป็นขอบข่ายเนื้อหาสาระที่นักเรียนจะได้เรียน ในหน่วยการเรียนรู้ นั้น ๆ

● แนวคิด

เป็นความคิดสำคัญเป็นแนวในการผูกเรื่องหรือความคิดอื่น ๆ ที่สอดแทรก ในเนื้อหาสาระการเรียนรู้ของแต่ละหน่วยการเรียนรู้

● คำถามกระตุ้นความคิด

เป็นการนำเสนอคำถามกระตุ้นความคิดที่สอดคล้องกับเนื้อหาในหน่วยการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนได้คิด วิเคราะห์ ระดมสมองในการหาคำตอบหรือแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ

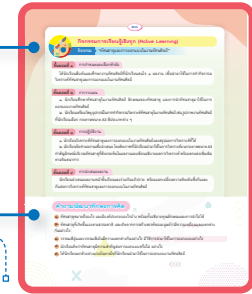
● สรุปสาระสำคัญ

เป็นการสรุปสาระสำคัญท้ายหน่วยการเรียนรู้รูปแบบ Infographic เพื่อให้ นักเรียนเข้าใจได้ง่าย

● กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ต้องการฝึกให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงเหมือนกับในชีวิตจริงอย่างมีระบบ โดยมีขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ๔ ขั้นตอน

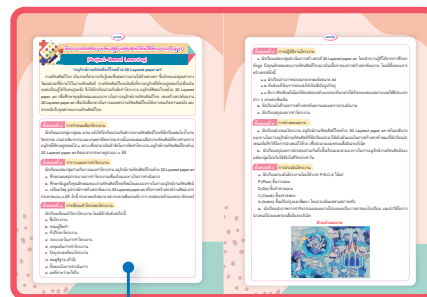
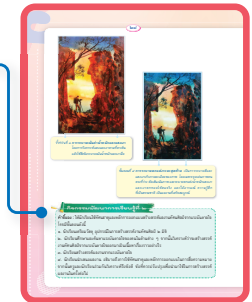

● คำถามพัฒนาทักษะการคิด

เป็นคำถามเพื่อประเมินความรู้ความเข้าใจของนักเรียน หลังเรียนจบหน่วยการเรียนรู้แล้ว

● กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้

เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้เข้าใจ ปฏิบัติ และสร้างสรรค์ อย่างมีกระบวนการ เกิดทักษะการเรียนรู้อย่างครบด้าน

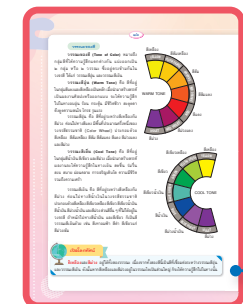

● โครงงานส่งเสริมการเรียนรู้ | ทักษะศิลป์โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-Based Learning)

เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่นำความรู้และทักษะที่ได้จากการเรียนรู้ทั้งหมดมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ ค้นคว้า สืบหา และฝึกทักษะอื่น ๆ เพื่อให้เกิดความรู้และทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ ๒๑

● มุมความรู้เพิ่มเติม

เป็นการสอดแทรกความรู้ มุมมอง แนวคิด ที่สัมพันธ์กันระหว่างเนื้อหา ซึ่งผู้เรียนและครูผู้สอนสามารถนำไปปรับใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ เช่น มุมเปิดโลกทัศน์ มุมน่ารู้...สู่อาชีพ มุมรักษ์สิ่งแวดล้อม มุมแหล่งเรียนรู้เพิ่มเติม มุมคำศัพท์เฉพาะ

สารบัญ

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑

๑

ทัศนธาตุและการออกแบบ ๑

๑. ทัศนธาตุ	๒
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ที่ ๑	๒๔
๒. การใช้ทัศนธาตุและการออกแบบสื่อความหมาย	๒๕
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ที่ ๒	๒๘
สรุปสาระสำคัญ	๒๙
กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ..	๓๐
คำถามพัฒนาทักษะการคิด	๓๐

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒

๒

ออกแบบเบื้องต้นคิดค้นรูปแบบใหม่ ๓๑

๑. ศัพท์ทางทัศนศิลป์ที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบ	๓๒
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ที่ ๑	๓๕
๒. การออกแบบงานทัศนศิลป์	๓๕
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ที่ ๒	๕๗
สรุปสาระสำคัญ	๕๘
กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ..	๕๙
คำถามพัฒนาทักษะการคิด	๕๙

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓

๓

ตามรอยศิลปินสร้างศิลป์แล้ววิจารณ์ ๖๐

๑. การแสดงออกทางทัศนศิลป์ของศิลปิน	๖๑
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ที่ ๑	๗๑
๒. เทคนิคการสร้างสรรคงานทัศนศิลป์	๗๒
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ที่ ๒	๘๔
๓. การประเมินและวิจารณ์งานทัศนศิลป์ของศิลปิน	๘๕
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ที่ ๓	๙๐
สรุปสาระสำคัญ	๙๑
กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ..	๙๒
คำถามพัฒนาทักษะการคิด	๙๒

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔

๔

งานทัศนศิลป์รูปแบบตะวันออกและตะวันตก ๕๓

๑. งานทัศนศิลป์รูปแบบตะวันออก	๙๔
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ที่ ๑	๑๑๐
๒. งานทัศนศิลป์รูปแบบตะวันตก	๑๑๑
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ที่ ๒	๑๒๔
๓. การวิเคราะห์และเปรียบเทียบงานทัศนศิลป์รูปแบบตะวันออกและตะวันตก	๑๒๕
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ที่ ๓	๑๒๙
สรุปสาระสำคัญ	๑๒๘
กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ..	๑๓๐
คำถามพัฒนาทักษะการคิด	๑๓๐

โครงการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านทัศนศิลป์โดยใช้โครงงานเป็นฐาน

(Project-Based Learning)	๑๓๑
บรรณานุกรม	๑๓๓

แผนผังแสดงสาระการเรียนรู้

ทัศนธาตุและการออกแบบ

บทเรียนนี้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

มาตรฐาน ศ ๑.๑ สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ตามจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์คุณค่างานทัศนศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่อกันศิลปะอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ตัวชี้วัด สิ่งที่นักเรียนพึงรู้และปฏิบัติได้

วิเคราะห์การใช้ทัศนธาตุ และหลักการออกแบบในการสื่อความหมายในรูปแบบต่าง ๆ (ศ ๑.๑ ม.๔-๖/๑)

สาระการเรียนรู้แกนกลาง

ทัศนธาตุและหลักการออกแบบ

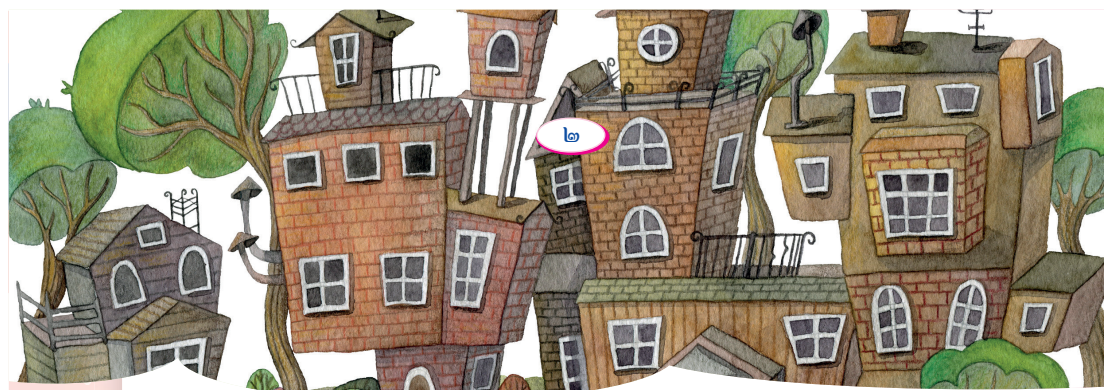
แนวคิด

ทัศนธาตุ เป็นส่วนประกอบที่สำคัญของงานทัศนศิลป์ ได้แก่ จุด เส้น รูปร่าง รูปทรง น้ำหนัก แสงเงา สี ที่ว่าง และพื้นผิว การทำความเข้าใจถึงคุณลักษณะของทัศนธาตุแต่ละชนิด จะสามารถนำทัศนธาตุมาออกแบบเป็นผลงานทัศนศิลป์ด้วยเหตุผล ความคิด และจินตนาการให้เกิดความงามได้

สาระการเรียนรู้

๑. ทัศนธาตุ

๒. การใช้ทัศนธาตุและการออกแบบสื่อความหมาย

ในปัจจุบันมีการสร้างสรรค์งานศิลปะด้วยเทคนิคและวิธีการที่แปลกใหม่ เพื่อให้เกิดความสวยงามและประโยชน์ใช้สอยในด้านต่าง ๆ

หากงานศิลปะไม่มีการพัฒนาเทคนิคและวิธีการที่แปลกใหม่มาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ จะส่งผลอย่างไรบ้าง

๑. ทักษะธาตุ

ทัศนศิลป์ (Visual Art) หมายถึง “ศิลปะที่มองเห็น” หรือศิลปะที่สามารถรับรู้และชื่นชมความงามได้โดยการมองเห็น ได้แก่ งานจิตรกรรม ภาพวาดระบายสี ภาพปะติด ภาพพิมพ์ สื่อผสม งานประติมากรรม บันและแกะสลัก และงานสถาปัตยกรรม หรืองานศิลปะที่ใช้โครงสร้างประกอบเป็นรูปทรงแบบสถาปัตยกรรม ปัจจุบันเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในการสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์มากขึ้น ทำให้เกิดงานทัศนศิลป์ใหม่ ๆ เช่น ภาพถ่าย ภาพยนตร์ ดิจิทัลอาร์ต วิดีโออาร์ต

ทัศนธาตุ (Visual Element) หมายถึง สิ่งที่เป็นปัจจัยในการมองเห็นที่ประกอบกันเป็นภาพในงานทัศนศิลป์ เช่น จุด เส้น รูปร่าง รูปทรง น้ำหนักและแสงเงา สี ที่ว่าง และพื้นผิว

จุด

จุด (Dot) เป็นรอยลักษณะกลม เกิดจากการจิ้ม กด กระแทก ด้วยวัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น ดินสอ ปากกา พู่กัน กิ่งไม้ หรือวัสดุปลายแหลม จุดเป็นทัศนธาตุเบื้องต้น ซึ่งเป็นส่วนประกอบหนึ่งของภาพ และเป็นต้นกำเนิดของเส้น รูปร่าง รูปทรง น้ำหนักและแสงเงา พื้นผิว หากเราสังเกตจุดที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น จุดในลายของตัวสัตว์ ดอกไม้ และใบไม้ ก็ จะเห็นความงามและคุณค่าของจุด เมื่อนำมาประยุกต์ใช้กับงานทัศนธาตุ ก็สามารถสร้างสรรค์เป็นงานทัศนศิลป์ที่งดงามได้

ลายจุดบนขนของเสือดำ ใช้ในการพรางตัวให้กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมในธรรมชาติเพื่อสะดวกในการล่าเหยื่อ เป็นแรงบันดาลใจให้มนุษย์นำลายจุดของเสือดำมาใช้สร้างงานทัศนศิลป์ในการวาดภาพ และการออกแบบเครื่องแต่งกาย

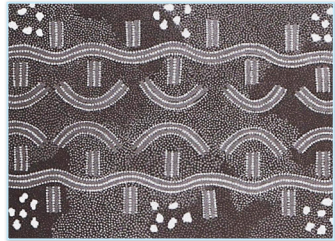
ภาพดอกไม้ ที่แสดงการใช้ปากกาสร้างภาพด้วยจุดที่ประณีตงดงาม จะเห็นค่าน้ำหนักอ่อน-แก่ของจุด ทำให้เกิดมิติ และความรู้สึกที่สมจริง

ตอนบ่ายวันอาทิตย์บนเกาะลากรองด์ ชัตต์ (A Sunday Afternoon on the Island of La Grande Jatte) เทคนิคสีน้ำมัน ผลงานของจอร์จ เซอราท์ (Georges Seurat) แสดงให้เห็นว่า จุดเป็นองค์ประกอบของภาพโดยระบายสีเป็นจุดเล็ก ๆ เรียงกันให้เกิดการผสมสี เป็นศิลปะในลัทธินีโออิมเพรสชันนิซึม (Neo-Impressionism) ขนาดของภาพ ๒๐๘ x ๓๐๘ ซม. ปัจจุบันอยู่ที่สถาบันศิลปะแห่งชิคาโก (Art Institute of Chicago) ประเทศสหรัฐอเมริกา ที่มา : สมภพ จงจิตต์โพธา, ๒๕๕๔ หน้า ๒๔

จุดกับการสื่อความหมายในงานออกแบบ

นักออกแบบสามารถใช้จุดสร้างสรรค์เป็นลวดลายและรูปแบบเพื่อให้เกิดคุณค่าทางประโยชน์ใช้สอย และความงาม ทั้งด้านการออกแบบตกแต่ง และออกแบบผลิตภัณฑ์ ดังตัวอย่าง

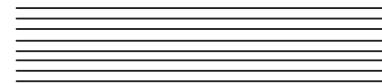
การแต้มสีเป็นจุด เพื่อออกแบบลวดลายตกแต่งของชาวอะบอริจิน ประเทศออสเตรเลีย
ที่มา : สมภาพ จงจิตต์โพธา, ๒๕๕๔ หน้า ๑๓

เส้น

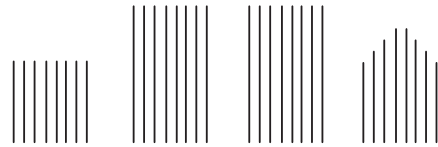
เส้น (Line) เกิดจากการลาก ชูต ชีต ทำให้เกิดริ้วรอย เป็นการนำจุดมาต่อเนื่องกัน เส้นมีผลต่ออารมณ์และจิตใจของมนุษย์ ในการสร้างสรรค์ผลงานสามารถใช้เส้นร่างภาพ เขียนรูปร่าง รูปทรง และแรงทำให้สวยงาม เส้นจึงเป็นหัวใจของงานทัศนศิลป์ และยังสร้างอารมณ์ความรู้สึกที่แตกต่างกันหลายหลาย เช่น

๑. เส้นตรงแนวนอน ให้ความรู้สึกกว้างขวาง สงบเงียบ เยือกเย็น นิ่ง และผ่อนคลาย

ทะเล เทคนิคสีน้ำ ผลงานของสุชาติ วงษ์ทอง ความงามของเส้นขอบฟ้าแนวนอน ทำให้เกิดความรู้สึกกว้างขวาง สงบนิ่ง และผ่อนคลาย
ที่มา : สุชาติ วงษ์ทอง, ๒๕๕๓ หน้า ๑๗

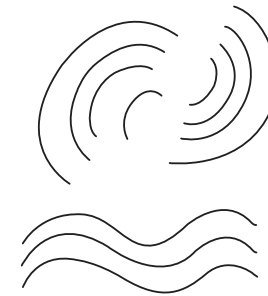
๒. เส้นตรงแนวตั้ง ให้ความรู้สึกมั่นคง แข็งแรง สูงสง่า รุ่งเรือง

เส้นตั้งของต้นไม้ในธรรมชาติ แสดงถึงลีลาที่งดงาม สูงสง่า และมั่นคง
ที่มา : กองบรรณาธิการอนุสาร อสท., มกราคม ๒๕๕๒ หน้า ๖๒

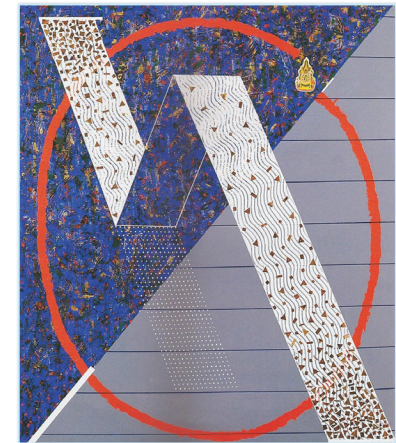
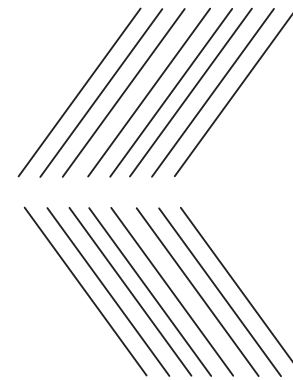

๓. เส้นโค้ง หรือเส้นคด ให้ความรู้สึกอ่อนโยน อ่อนช้อย และเคลื่อนไหวอย่างนุ่มนวล

คลื่นทะเล เป็นการนำเส้นโค้งมาใช้ในการสร้างคลื่นทะเล ทำให้รู้สึกถึงความเคลื่อนไหวไปมา

๔. เส้นตรงแนวเฉียง ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว ไม่มั่นคง แปรปรวน และก้าวหน้า

๒๕-๔๔-๒ เทคนิคสีอะคริลิกและสีผสม ผลงานของเดชา วราขุน เป็นการใช้เส้นเฉียงสร้างภาพให้เคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง และมีความเจริญก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง เสมือนการทรงงานเพื่อประโยชน์สุขของราษฎร ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร
ที่มา : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๗ หน้า ๒๘

เส้นกับการสื่อความหมายในงานออกแบบ

นักออกแบบสามารถใช้เส้นซึ่งเป็นทัศนธาตุที่สื่ออารมณ์ ความรู้สึก และความงามได้อย่างหลากหลาย มาใช้ในการออกแบบ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๑. งานออกแบบโดยใช้เส้นแนวนอน

การใช้ไม้ระแนงแนวนอนออกแบบระเบียง ผนัง และเก้าอี้ ได้อย่างสัมพันธ์กลมกลืนกัน ให้ความรู้สึกสงบนิ่ง

๒. งานออกแบบโดยใช้เส้นเฉียง

การใช้เส้นเฉียงสองด้านประสานสัมพันธ์กันเป็นอุโมงค์ที่สวยงามและดูแปลกตา

๓. งานออกแบบโดยใช้เส้นโค้ง

การใช้เส้นโค้งออกแบบโครงสร้างของกำแพงเข้ากับบรรยากาศของดอกไม้และสีเขียวรอบ ๆ

รูปร่าง รูปทรง

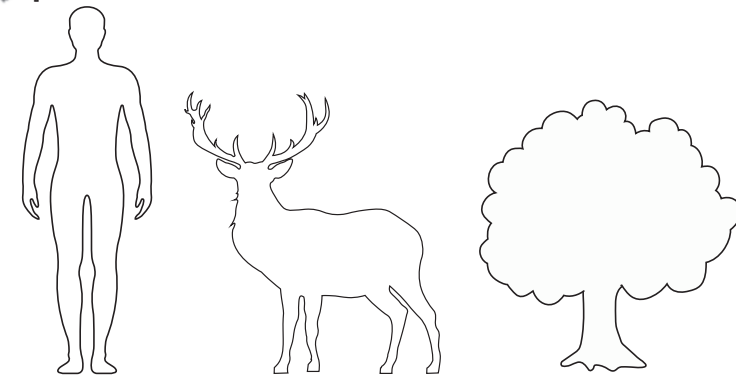
รูปร่าง (Shape) คือ เส้นรอบนอกของวัตถุ สิ่งของ คน สัตว์ มีลักษณะเป็น ๒ มิติ คือ ความกว้าง และความยาว

รูปทรง (Form) คือ รูปวัตถุ สิ่งของ คน สัตว์ มีลักษณะเป็น ๓ มิติ คือ ความกว้าง ความยาว และความหนาหรือความลึก

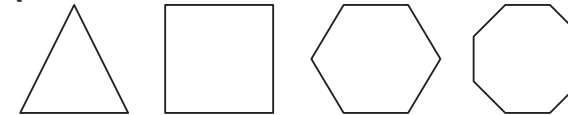
รูปร่างและรูปทรงเป็นส่วนที่ทำงานทัศนศิลป์สามารถมองเห็นเป็นรูปภาพได้ โดยนำรูปร่างและรูปทรงมาจัดวาง แล้วใช้ส่วนประกอบอื่น ๆ มาร่วมสร้างสรรค์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

รูปร่าง เป็นรูป ๒ มิติ สามารถฝึกวาดเส้นรอบนอกอย่างง่าย ๆ ได้ ๓ ลักษณะดังนี้

รูปร่างตามธรรมชาติ เช่น คน สัตว์ พืช

รูปร่างเรขาคณิต

รูปร่างอิสระ

รูปทรง เป็นรูป ๓ มิติ สามารถฝึกวาดเส้นให้มีความกว้าง ความยาว และความหนาหรือความลึก อย่างง่าย ๆ ได้ ๓ ลักษณะ ดังนี้

รูปทรงตามธรรมชาติ

ภาพคน

ภาพสัตว์

ภาพพืช

รูปทรงเรขาคณิต

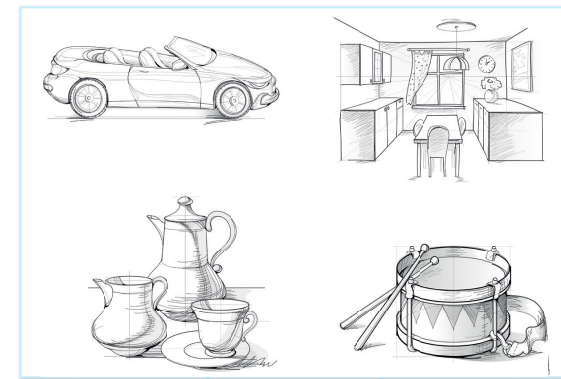
รูปทรงอิสระ

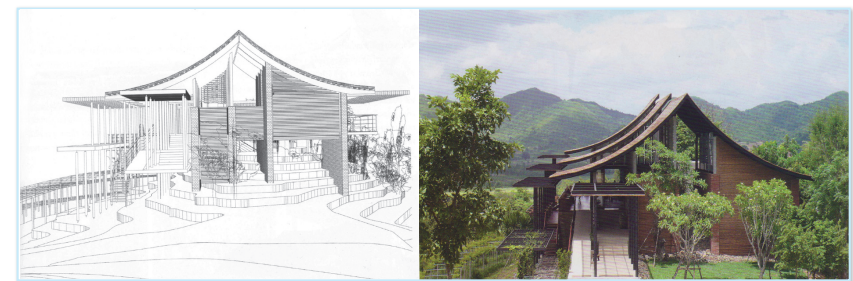
รูปร่าง รูปทรงกับการสื่อความหมายในงานออกแบบ

รูปร่างและรูปทรงในงานออกแบบ หมายถึง รูปร่าง รูปทรงที่มนุษย์สร้างขึ้น มีโครงสร้างที่แน่นอน เช่น สามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม วงกลม เพื่อเป็นพื้นฐานในการสร้างภาพองค์ประกอบทางทัศนศิลป์ นำไปสู่การออกแบบพื้นฐาน ออกแบบผลิตภัณฑ์ ออกแบบตกแต่ง และสถาปัตยกรรม

งานออกแบบจำเป็นต้องใช้ทัศนธาตุด้านรูปร่าง รูปทรงในการร่างภาพ และออกแบบรูปทรงที่แปลกใหม่ที่มุ่งเน้นประโยชน์ใช้สอยและความงาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานออกแบบผลิตภัณฑ์ งานออกแบบตกแต่ง และงานออกแบบสถาปัตยกรรม

รูปร่าง รูปทรง ในงานออกแบบ

งานออกแบบ

ผลงานจากการออกแบบ

งานออกแบบรูปทรงศาลาไทยแบบสมัยใหม่ สามารถมองเห็นทิวทัศน์ได้รอบด้าน และยึดหลักความสมดุลของรูปทรง ผลงานของชิลเวีย โชะ สถาปนิกชาวมาเลเซีย
ที่มา : กองบรรณาธิการนิตยสาร ideSIGN, กันยายน ๒๕๕๓ หน้า ๔๕

น้ำหนักและแสงเงา

น้ำหนัก (Value) หมายถึง ค่าความอ่อน-แก่ของสี หรือองค์ประกอบของภาพที่เกิดจากแสงและเงา ส่วนที่แสงส่องมากระทบจะปรากฏเป็นสีอ่อน ส่วนที่ไม่ได้รับแสงจะปรากฏเป็นสีเข้มหรือมืด ดังนั้นน้ำหนักและแสงเงาจึงมีความสัมพันธ์กัน น้ำหนักอ่อน-แก่ของสี ทำให้เกิดความงดงามแบบนุ่มนวล กลมกลืน

แสงและเงา (Light and Shade) หมายถึง องค์ประกอบที่อยู่คู่กัน แสงและเงาเป็นตัวกำหนดระดับค่าน้ำหนัก ในการสร้างสรรค์ผลงานจะต้องกำหนดแสงเงาเพื่อทำให้ภาพเกิดมิติ ความตื้น ลึก และมีระยะ ซึ่งทำให้ภาพมีความสวยงามและเหมือนจริง ความเข้มของเงาจะขึ้นอยู่กับความสว่างของแสง แสงและเงาจะอยู่ตรงข้ามกันเสมอ และยังทำให้เกิดเงาตกทอดใกล้-ไกล

แสงและเงา เป็นทัศนธาตุที่ทำให้งานทัศนศิลป์มีมิติตื้นลึก สมจริง และมีความนุ่มนวล กลมกลืน ซึ่งสามารถฝึกฝนวิธีการแรเงาและวิธีการสร้างสรรค์ค่าน้ำหนักได้ดังนี้

วิธีการแรเงา

การแรเงาบนวัตถุทรงกลม สามารถแรเงาเพื่อแบ่งค่าน้ำหนักออกเป็น ๖ ค่า ดังนี้

๑. แสงสว่างที่สุด (Highlight) เป็นส่วนของวัตถุที่กระทบแสงโดยตรง ทำให้บริเวณนี้มีค่าน้ำหนักอ่อนที่สุด ถ้าวัตถุเป็นสีขาวสามารถปล่อยกระดาษว่างไว้ โดยไม่ต้องแรเงาเลยก็ได้

๒. แสงสว่าง (Light) เป็นส่วนของวัตถุที่ไม่ได้ถูกแสงโดยตรง แต่อยู่ในบริเวณที่รับอิทธิพลจากแสงนั้น การลงน้ำหนักในบริเวณนี้จะต้องทำให้น้ำหนักอ่อนจาง แต่เป็นน้ำหนักที่แก่กว่าบริเวณที่ถูกแสงจัดเล็กน้อย

๓. เงา (Shadow) เป็นบริเวณที่ได้รับอิทธิพลของแสงน้อยมาก บริเวณนี้จะแรเงาให้น้ำหนักเข้มกว่าบริเวณแสงสว่างพอสมควร เพื่อแยกบริเวณแสงและเงาออกจากกัน

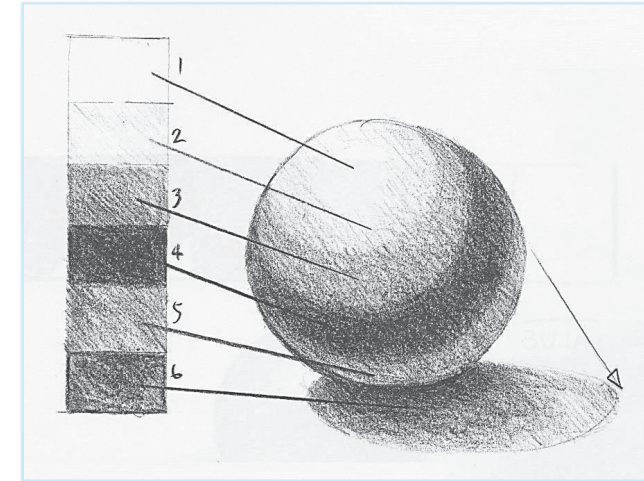
๔. เงามืด (Core of Shadow) เป็นส่วนของวัตถุที่ไม่ได้รับอิทธิพลของแสงเลย จึงเป็นบริเวณที่ต้องแรเงาด้วยน้ำหนักที่เข้มกว่าบริเวณอื่น ๆ ของวัตถุทั้งหมด

๕. แสงสะท้อน (Reflected Light) เป็นบริเวณของวัตถุที่ไม่ได้กระทบแสงโดยตรง (อยู่ในด้านของเงา) แต่เป็นบริเวณที่กระทบแสงสะท้อนจากวัตถุอื่นที่อยู่ใกล้ ๆ กัน น้ำหนักบริเวณนี้จะอ่อนกว่าบริเวณมืด ค่าของแสงสะท้อนจะให้ความรู้สึกวัตถุในภาพมีมิติ มีมวลสาร และมีชีวิตชีวา ถ้าเป็นภาพคนจะให้ความรู้สึกร่าเริงมีชีวิต ถ้าเป็นวัตถุอื่น ๆ จะให้ความรู้สึกเหมือนมีอากาศอยู่โดยรอบ

๖. เงาตกทอด (Cast Shadow) เป็นบริเวณที่เงาของวัตถุนั้น ๆ ทอดไปตามพื้น หรือตามวัตถุอื่นที่รองรับ ซึ่งจะมน้ำหนักแก่กว่าบริเวณแสงสะท้อน ขนาดและรูปร่างของเงาตกทอดขึ้นอยู่กับรูปร่างของวัตถุพื้นที่รองรับเงานั้น

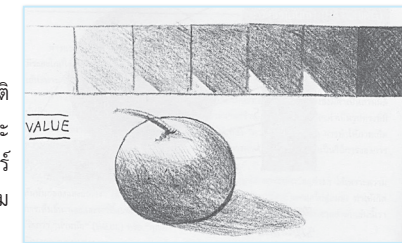
ทัศนียภาพภูเขาที่มีค่าน้ำหนักจากระยะใกล้ กลาง และไกล ให้ความรู้สึกนุ่มนวล กลมกลืน และมีมิติ

การแรเงาแบบเกลี่ยเรียบ (Hatching) ให้มีค่าน้ำหนัก ๖ ค่า
ที่มา : อนันต์ ประภาโส, ๒๕๔๒ หน้า ๓๑

วิธีการสร้างสรรค์ค่าน้ำหนัก

ค่าน้ำหนักเป็นทัศนธาตุที่สำคัญในการสร้างมิติและความนุ่มนวล กลมกลืน ดังนั้นในการฝึกทักษะสร้างค่าน้ำหนักโดยใช้ดินสอแรเงา และสีโปสเตอร์ จะช่วยให้เกิดความเข้าใจ และเข้าถึงความงามได้เป็นอย่างดี ดังภาพประกอบ

แสดงการแรเงาไล่ค่าน้ำหนักจากอ่อนไปหาเข้มด้วยดินสอ แรเงาเปรียบเทียบกับภาพการแรเงาผลไม้
ที่มา : อนันต์ ประภาโส, ๒๕๔๒ หน้า ๓๒

ค่าน้ำหนัก แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ ค่าน้ำหนักของสีเดียว และค่าน้ำหนักของสีหลายสี ดังนี้

๑. ค่าน้ำหนักของสีเดียว (Values of Single Color) หรือค่าของน้ำหนักแสงเงา (Values of Chiaroscuro) หมายถึง ค่าน้ำหนักที่เรียงจากอ่อนไปหาเข้มของสีเดียว หากใช้ดินสอสร้างค่าน้ำหนักให้แรเงาน้ำหนักอ่อนไปหาเข้ม หากเป็นการระบายสีให้หน้าเอสิแท้นในวงจรสี มาผสมด้วยสีขาวลงไปทีละนิด จนได้ค่าน้ำหนักที่สว่างที่สุด และนำเอสิแท้มผสมลงไปให้สีแก่ทีละนิด จนได้ค่าน้ำหนักที่เข้มที่สุด